

Oponentský posudek na bakalářskou práci Johany Vaškové Herecké strategie zvládnání emoční kocoviny

Autorka se zabývá velmi zajímavým tématem emočního prožívání herecké zkušenosti, které si zaslouží být zpracované psychologickou perspektivou. Snaží se ukotvit téma v psychologické teorii emocí a zvládnání stresu. Následně předkládá výňatky z 8 rozhovorů s herci, které člení do určitých tematických celků, volně souvisejících s jejími výzkumnými otázkami. Výzkumné otázky jsou Jaké strategie herci využívají k vyrovnání se s emoční kocovinou (pokud ji prožívají) a dlouhodobě náročnou rolí? a Jaká témata se objevují s ohledem na zakoušení či zvládnání emoční kocoviny?

Psychologické teorie emocí a stresu v podstatě v teoretické části rozpracované nejsou. Teoretická část je spíše zaměřená na způsoby sžití s divadelní nebo filmovou rolí a na výklad náročnosti herecké profese po různých stránkách, s důrazem na psychickou náročnost. Odráží to výběr literatury. Autorka čerpá ze 33 zdrojů. Nicméně pouze 26 z těchto zdrojů je odborných, když odečtu sborníky z konferencí, heslo z Encyklopedie Britannica a diplomové a dizertační práce, zbývá 21. Z těchto 21 je 7 publikací z oblasti divadelní vědy, 2 z oblasti neurověd a medicíny a 5 je přehledových metodologických učebnic. Ze zbývajících 7 prací jsou 3 velmi základní přehledové práce na emoce a 3 obecné přehledové práce na stres a zdraví. Zbývá 1 odborný článek, který se zabývá psychologickými aspekty herectví. Celkově tedy skutečně relevantních zdrojů je velmi málo, zato je text zanesen řadou sice zajímavých, ale spíše anekdotických pozorování z populární a neoborné literatury.

Emoce jsou představeny velmi povrchně, autorka se omezila na vyjmenování základních emocí a poukázání na jejich vrozenost, na které se hercův prožitek jistě neomezuje. Opomenula tak celé téma vyjadřování emocí, regulace emocí a především předstírání a hraní emocí, které je v psychologické literatuře velmi rozpracované. Zajímavé by bylo například zaměřit se na teoretickou otázku, jaké jsou zpětnovazebné dopady při prožitku spontánně prožívaných emocí na jedné straně a hraných/předstíraných emocí na straně druhé. Autorka se taktéž nijak nedotkla tématu emoční valence a rozdílu v regulaci pozitivních a negativních emocí. Jejich odlišnost z hlediska stresu na jedince je přitom evidentní. Téma míry odstupů nebo naopak ponoření do emocí hrané postavy je by si zasloužilo také více psychologizující pohled, například právě pohledem předstírání verus spontánního prožívání emocí a následné regulace. Rovněž téma emoční kocoviny v herecké branži je zajímavé téma, které nebylo teoreticky vyčerpáno. Jistě se dá srovnat s mnoha dalšími fenomény, které rovněž obsahují prvek velkého emočního vypětí, následovaného útlumem, vyčerpáním a depresivními stavy organismu. Z těchto jiných fenoménů by pak autorka mohla čerpat podněty pro interpretaci svých poznatků z rozhovorů.

Užitečný by také byl obecný úvod do strategií vyrovnávání se se stresem obecně, případně s typy stresu, které odpovídají herecké zkušenosti. Takový přehled by vytvořil základ pro analýzu strategií herců vyrovnat se s emoční kocovinou. Ani to však v práci nenajdeme. Ani stres, který herci prožívají, není v práci podán příliš systematicky, pomohla by určitá kategorizace stresových faktorů, o které v práci autorky vlastně jde. Příkladů, kudy se v teorii dát, by bylo jistě možné najít více, tak aby teoretická část měla nějaké zaměření. Celá teoretická část působí jako pojednaná spíše anekdoticky a z pohledu herecké profese, nikoli psychologické odbornosti.

Empirická část je uvedena výzkumnými otázkami a zdůvodněním výběru vzorku. Některé argumenty pro výběr respondentů ale nejsou zcela srozumitelné (co autorka myslí přesností či objektivitou dat v kvalitativním výzkumu?). V práci bych uvítala přehled o participantech, například jakého byli věku a odkud pocházejí. Otázky pro rozhovory mají jen velmi povrchní oporu v kvalitní teorii a jejich logika je poměrně vágně vysvětlená (viz např. zmíněná otázka na sport v textu, ale nikoli v příloze – proč by měl být položen právě tento dotaz a ne například chození do přírody?).

Struktura výsledků nesleduje výzkumné otázky, ale možná spíš váhu, kterou sami respondenti přikládali svým odpovědím – např. jak se jim role hraje, jak na to jdou. Tato témata ale nepatří mezi deklarované cíle práce a není tedy jasné, kam zpracováním těchto témat autorka míří.

V analytické části oceňuji prolínání načtených literárních poznatků s analyzovanými daty od participantů. Na druhou stranu identifikovaná témata mají jen málokdy dostatečně obecnou povahu a málo kdy prostupují odpověďmi několika respondentů. Spíš působí jako náhledy do jedinečné zkušenosti každého z herců. Což podle mě neodpovídá zcela reflexivní tématické analýze, kterou si autorka zvolila jako metodu.

Vlastní doporučení prezentovaná v závěru nevycházejí ze získaných poznatků, ale jsou spíše reflexí subjektivního dojmu z rozhovorů a vlastní zkušenosti autorky. Autorka zde například neoprávněně předpokládá, že strategie, které fungují po emočním vypětí, budou stejně fungovat jako prevence.

Celkově se domnívám, že práce nepřinesla zdaleka takový psychologický vhled do situace herců, kteří hrají emočně náročné role, jako přinést mohla. Je to dané především špatným (nebo spíš chybějícím) teoretickým ukotvením problematiky v psychologii, která je daná nedostatečnou zdrojovou základnou. Kromě toho se autorce zcela nepodařilo postupovat podle deklarované metody kvalitativní analýzy a data jsou předkládána spíš popisně a anekdoticky, než v podobě výsledku analytické práce. Po lingvistické stránce a po stránce formátování je však práce nadprůměrná. Práci hodnotím jako obhajitelnou za podmínky vynikající obhajoby a navrhuji klasifikovat nejlépe známkou dobře.

Jitka Lindová